

 [instagram.com/harmonija_knjige](https://www.instagram.com/harmonija_knjige)
 [facebook.com/harmonija_knjige](https://www.facebook.com/harmonija_knjige)
www.harmonijaknjige.rs

NASLOV ORIGINALA:

Saúl Alviórez

Chomsky & Mujica: Sobreviviendo el siglo XXI

© 2023, Saúl Alviórez

© 2023, de la presente edición en castellano para todo el mundo: Penguin

Random House Grupo Editorial S. A. Colonia 950 piso 6. C. P. 11.100

Montevideo, Uruguay

© 2023, Penguin Random House Grupo Editorial, S.A.U. Travessera de Gràcia,
47-49. 08021 Barcelona

Za izdanje na srpskom jeziku © Publik praktikum 2024

ZA IZDAVAČA:

Marko Sabovljević

UREDNIK:

Marina Sabovljević

PREVOD:

Ivana Živković

LEKTURA I KOREKTURA:

Lidija Cenić

ŠTAMPA:

Alpha print, Zemun

TIRAŽ:

1.000

IZDAVAČ:

Publik praktikum, imprint Harmonija

Dobrovoljačka 10/I, Zemun

office@publikpraktikum.rs

011/4202 544; 011/4202 545

GODINA IZDANJA:

2024

Sva prava su zadržana. Nijedan deo ove knjige ne sme se kopirati ni prenositi u bilo kom obliku ili bilo kojim sredstvima, elektronskim ili mehaničkim, uključujući foto-kopiranje, snimanje ili bilo koji sistem za skladištenje i pretraživanje informacija, bez pismenog odobrenja izdavača.

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

ISBN 978-86-6152-302-1
COBISS.SR-ID 157353481

**PREŽIVETI 21. VEK
ČOMSKI
I MUHIKA**

SAUL ALVIDREZ

HARMON**IA**

*Uz puno divljenja i zahvalnosti,
ova knjiga je posvećena Džulijanu Asanžu.*

Sadržaj

1. Orao i kondor: Otkriti Čomskog i Muhiku	9
Noam Čomski	31
Biografija	31
Prezentacija	33
Kako Pepe vidi Noama	35
Pepe Muhika	37
Biografija	37
Prezentacija	39
2. Kako smo ovde dospeli?	41
a) Izgledi za opstanak	43
b) Kulturna bitka	60
c) Tehnološki poremećaj	66
d) Neoliberalizam i neofašizam	70
e) Rat protiv terora i droge	77
f) Sjedinjene Američke Države. Imperija u dekadenciji?	81
g) Latinoamerika. Svetionik nade?	85
h) Evropa. Tako daleko od Rusije, a tako blizu Sjedinjenih Američkih Država?	103
i) Kina. Kraj američke hegemonije?	105
3. Vrednosti za 21. vek	107
a) Ljubav i život	109
b) Sreća i sloboda	116
c) Zajednica i solidarnost	119
d) Demokratija i samoupravljanje	126
f) Kondorova mudrost	150
4. Kecal	155
a) Revolucija korisnika	157
b) <i>Milenijalci i generacija Zed: Ima tu budućnosti</i>	165

1.

**Orao i kondor:
Otkriti Čomskog i Muhiku**

Lutao sam ulicama La Paza, u Boliviji, mučen jednim pitanjem: Šta, dođavola, radim ovde? Nije me brinulo gde sam, mogao sam biti bilo gde. Zapravo, preispitivao sam smisao svog života i odluke koje su me odvele toliko daleko od kuće.

Satima sam hodao bez cilja, sve dok nisam stigao do jedne posebne ulice. Iznenađen, počeo sam da primećujem različite vrste ručnih radova i lepog tekstila, ali ono što mi je najviše privuklo pažnju bili su fetusi lame, na desetine okačenih, na prodaju (andski sisar sličan kamili koga nisam video pre dolaska u tu državu). Rekli su mi da sam na pijaci u ulici veštica i iako nisam previše sklon ezoteriji, to mistično mesto je na mene ostavilo utisak.

Već nekoliko meseci sam živeo u Boliviji, ali taj dan sam posvetio turističkom lutanju u potrazi za poklonom za sestru, za koju nisam znao kada ću je ponovo videti. Pijaca se protezala uskom ulicom prepunom ljudi, a kada sam prošao nekoliko blokova primetio sam da me neka starija žena pažljivo posmatra s vrata lokala. Bilo mi je neprijatno zbog intenziteta tog pogleda, usmerenog ka meni izdaleka i preko cele te gužve, ali dok sam prolazio pored nje, odlučio sam da svratim i pitam za neke predmete koje je prodavala, uključujući i fetuse lama. Objasnila mi je da su te mladunce, uginule na rođenju, preparirali i koristili kao ponudu u ritualu prehispanskog porekla zvanom *challa*. Reč *ch'allar* na ajmarskom jeziku znači 'prskati' ili 'zalivati' i predstavlja zahvalnost Paćamami, tj. Majci Zemlji.

Zatim sam je pitao za neke druge zanimljive predmete, ali više nije obraćala pažnju na mene. Imala je ozbiljan izraz lica i kao da je nije ni bilo briga hoću li kupiti nešto od nje. Samo me je posmatrala, ali mi je predložila da sve pogledam dok ne pronađem ono što mi se najviše sviđa. Obišao sam lokal i

zaustavio se kod lepo izrezbarenog komada drveta; predstavljao je orla i kondora kako zajedno lete. Tada je stala pored mene. Bila je to godina 2014. i taj komad drveta me je odmah naveo da pomislim na dve ličnosti koje su u to vreme zadobile moje divljenje: američkog intelektualca Noama Čomskog i urugvajskog političara Hosea Pepea Muhiku. Fasciniran njihovim političkim pristupima i životnom filozofijom, kao i radikalnom doslednošću koja proizlazi iz njihovih biografija, proučavao sam ih temeljno i sa istim onim nespokojem koji me je nesvesno doveo do te pijace: nisam uspevaio da pronađem smisao života i osećao sam se duboko usamljenim.

Pitao sam gospođu za taj predmet, ne toliko zbog cene koliko zbog značenja, a ona mi je rekla da se radi o nečemu vrlo posebnom: o proročanstvu Orla i Kondora. Iz znatiželje sam je zamolio da mi ispriča o tome i, iako ne mogu tačno da da citiram njene reči, odgovor je bio sledeći:

Mudraci Severne i Južne Amerike, šamani* i prepodobni starci, kažu da je čovečanstvo u početku bilo ujedinjeno i živelo u harmoniji s prirodom, ali onda je došao dan kada se ova grupa podelila na dve: Narod Orla i Narod Kondora. Ljudi Orla, usmereni pre svega na racionalno i mušku energiju, bili bi zavedeni intelektom i materijalnim svetom, pa bi činili izvanredne tehničke podvige koji bi njihovim vođama omogućili da akumuliraju ogromnu moć. Sa druge strane, osetljiviji i više usklađeni sa ženskom energijom, ljudi Kondora oslanjali bi se na svoja čula, duh i odnos s prirodom, što bi podrazumevalo jasan nedostatak u odnosu na ljude Orla, one koji dominiraju svetom. Međutim, ova neravnoteža bi na kraju ugrozila postojanje oba naroda. I posle mnogo vekova došlo je vreme da Orla i Kondor ponovo polete zajedno. Iz tog leta će se roditi drugo čovečanstvo, sposobno da preživi novi ciklus: čovečanstvo Kecala.

U to vreme sam Noama Čomskog i Pepea Muhiku umeo da zovem *mudracem sa severa i mudracem sa juga* – godinama

* Duhovne vođe plemena. (Prim. prev.)

kasnije Čomski bi mi rekao da je to lažno i veoma pretenciozno, i ljubazno me zamolio da ga ne zovem tako.

Pošto je orao vrlo reprezentativan simbol Severne Amerike, a kondor Južne, kad sam video taj komad drveta, odmah me je asocirao na njih i čini mi se da se u tom trenutku rodila i ideja o njihovom novom okupljanju. Međutim, nakon što sam čuo proročanstvo, shvatio sam da orao predstavlja modernu zapadnu civilizaciju, globalizovani svet i antropocentrični pogled na stvarnost, dok kondor predstavlja kulturu i biocentrični pogled na stvarnost starosedelačkih, prvobitnih i prastarih civilizacija širom sveta. I iako sam tog dana pronašao poklon za sestru, žalim što nisam kupio to drvo. Ipak, proročanstvo o Orlu i Kondoru zauvek je ostalo sa mnom.

Tokom tog perioda u Boliviji odseo sam u kući jedne prijateljice novinarkе, i po izlasku s pijace pešačio sam nekoliko sati u tom smeru.

Ako izuzmem klonulost duhom, taj obilazak je bio katarzičan; počeo sam da uviđam kako je svako od preplitanja koja sam prethodno otkrivao između Noama Čomskog i Pepea Muhike (koja su sama po sebi bila otkriće) savršeno povezana s proročanstvom koje sam upravo čuo, kao da su to bila dva načina da se shvati da je čovečanstvo došlo do kritične prekretnice.

Primetio sam da više ne hodam pitajući se *šta, dođavola, radim ovde?* Sada me je više intrigiralo značenje Kecala i, iz nekog razloga, osećao sam da ću iza tog pitanja pronaći put i mir koji sam izgubio u proleće 2012.

Zovem se Saul Alvidrez Ruiz i rođen sam 1988. godine u saveznoj državi Čivava. Time sam ja meksički milenijalac rođen u zemlji Panča Vilje, na severnoj granici Latinske Amerike. Odrastao sam u radničkoj porodici srednje klase i od malih nogu sam gajio strast prema muzici, a još više prema politici. Iako će se kasnije sve promeniti, kao tinejdžer sam se video kao levičarski roker i imao grandiozni san da postanem predsednik Meksika. Obrazovanje tokom detinjstva i adolescencije dobio sam od katoličke institucije, što je imalo veliki uticaj na mene. Sa dvanaest godina i bez savetovanja s roditeljima, bio sam jedini učenik u generaciji koji je odbio

obred *prihvatanja vere* koji su organizovale školske vlasti. Bilo je mnogo rasprava sa sveštenicima i profesorima, ali nikada nisam našao opravdanje za autoritet crkve i njen monopol nad božanskim.

Kao tinejdžer, učestvovao sam na državnim prvenstvima u košarci i atletici u reprezentaciji savezne države Čivava, što mi je omogućilo da kao sportista dobijem šezdeset posto univerzitetske stipendije na Tehnološkom institutu Montereja (ITESM),* Kampus Čivava. Međutim, ubrzo nakon upisa na fakultet, samo što sam napunio devetnaest godina, posle meseci provedenih u bolnicama i u bolovima, moja majka je preminula. Tada sam kao siročić stekao stopostotnu stipendiju i preselio se u Meksiko Siti, odlučan da završim studije i započnem političku karijeru u glavnom gradu države; progresivni rok bend ostao je iza mene mada ja i dalje pevam pod tušem.

Kao student prava i ekonomije (ITESM Kampus Santa Fe) u Meksiko Sitanju bio sam predsednik Studentskog društva i postao veliki obožavalac osnivača *Vikiliksa* Džulijana Asanža – divljenje koje je moglo da se meri samo sa obožavanjem engleskog rok benda „Pink flojd”. Tada sam malo znao o Noamu Čomskom ili Pepeu Muhiki, ali kao što sam rekao, sebe sam već smatrao „levičarom”. Tek 2012. godine, tokom poslednjeg semestra studija, otkrio sam da niti sam još uvek muškarac niti sam levičar; zapravo sam samo poznavao privilegiju i bio još jedan *grillo*.** A u Meksiku kažemo *grillos* za ljude koje (svesno ili nesvesno) privlači politička moć samo zbog sujete i ličnog interesa, one koji nemaju drugu svrhu osim sebe samih i lako ih zavede ideja *da služe sebi*, a ne *da služe*.

Krajem aprila 2012, dok sam bio na poslednjem semestru studija, preminuo mi je otac. Tek sam bio napunio dvadeset četiri godine i to me je slomilo, baš kao i smrt majke, ali nijedan od tih događaja nije bio toliko složen kao ono što je počelo dve nedelje kasnije. U jeku predsedničkih kampanja kandidat

* Špan.: Instituto Tecnológico y de Estudios Superiores de Monterrey. Institut za Tehnologiju i visoke studije u Montereju. (Prim. prev.)

** Cvrčak. (Prim. prev.)

Enrike Penja Nijeto došao je 11. maja da održi konferenciju na Univerzitetu Iberoamerikana (Ibero) u Meksiko Sitiju, a to je uz Tehnološki institut Montereja jedan od najskupljih privatnih i neoliberalnih univerziteta u zemlji. Tada se dogodilo nešto sasvim neočekivano. Penja Nijeto, koji je bio favorit meksičke desnice i nosilac zastave Institucionalne revolucionarne Partije (PRI),* bio je opkoljen studentskim protestom koji je zahtevao odgovornost za korupciju i represiju tokom njegovog mandata kao guvernera države Meksiko. Protest je bio toliko energičan da je, kada je pokušao da izađe sa univerziteta, morao da se sakrije u jednom od kupatila na kampusu dok je njegov tim obezbeđenja zadržavao studente. Čak su ga i gađali cipelom, kao što se desilo Džordžu Bušu 2008. usred rata u Iraku.

Nakon toga, koordinator kampanje Penje Nijeta je istog dana medijima izjavio da oni koji su protestovali na Iberu nisu studenti, već *porros*** y *acarreados*,*** tj. ubačeni provokatori. Nakon takve laži, studenti učesnici protesta, ukupno sto trideset jedan, snimili su video na kojem pokazuju svoje studentske kartice i govore: „Ja nisam ni *porro* ni *acarreado*, ja sam student na Iberu.” U roku od nekoliko sati taj video je postao viralan, baš kao i snimci Penja Nijeta zaključanog u kupatilu sa uplašanim izrazom lica.

Sledećeg dana, u grotesknom prikazu organizovane manipulacije, velika većina lokalnih i nacionalnih medija objavljuje isti naslov „Uspeh Penje Nijeta uprkos pokušaju bojkota”. Ja nisam bio na tom protestu na Iberu – bio sam student Tehnološkog instituta Montereja – ali sam preko grupe koju sam napravio na Fejsbuku pod imenom *Ja sam sto trideset drugi* (i koja je za dva dana brojala devedeset hiljada članova), komunicirao s nekim od studenata sa Ibera i predložio im sastanak, na koji sam takođe pozvao dva studenta sa Univerziteta

* Špan.: Partido revolucionario Institucional. (Prim. prev.)

** U Meksiku, *porro* je naziv za člana organizacije koja ima neki interes, ekonomski ili politički, zasnovan na organizovanom nasilju. (Prim. prev.)

*** U Meksiku, *acarreado* je osoba koju *porros* odvođe na glasanje ili demonstracije. (Prim. prev.)

Anauak i još dva sa univerziteta ITAM, privatnih univerziteta koji zajedno predstavljaju četiri najekskluzivnije obrazovne institucije u državi.

Sastanak je održan 15. maja na Iberu i bilo je prisutno tridesetak učenika. Tamo sam, inspirisan idejama Džulijana Asanža i posle razmišljanja o tome čitave noći, predložio da organizuje studentski pokret pod nazivom *Ja sam sto trideset drugi* (u znak solidarnosti sa sto trideset jednim studentom sa snimka), koji bi za ciljeve imao demokratizaciju medija i neprihvatanje kandidata Enrikea Penje Nijeta – političara koji je, osim što je optužen za korupciju i represiju, bio nada- leko poznat kao reklamni proizvod jedne od najmoćnijih me- dijskih korporacija u Meksiku: Televisa. Takođe sam predlo- žio da zajedno sa državnim univerzitetima 18. maja krenemo prema objektima Televisa u znak protesta zbog mešanja u izborni proces i da pred njihovim kamerama i reporterima pozovemo ostatak države da 23. maja protestuju na glavnim trgovima. Odluka je doneta konsenzusom, izvršili smo plan i zahvaljujući iznenađujućoj moći mobilizacije koju je ovaj pokret imao tokom izbora, *Ja sam sto dvadeset treći* (poznat i kao *Meksičko proleće* i *Okupiraj Meksiko*) brzo je postao naj- veći studentski pokret 21. veka u mojoj državi i najveća pret- nja predsedničkom projektu meksičke oligarhije tog doba.

Nekoliko meseci nakon mutnih izbora održanih 1. jula 2012, Penja Nijeto je preuzeo mesto predsednika Meksika i njego- vo rukovođenje rezultiralo je istorijskom katastrofom na ko- ju smo upozorili. Međutim, vredi pomenuti da je kredibilitet medija naglo pao u očima biračkog tela, što je pojava koja i danas traje i koja je nesumnjivo omogućila veću dinamiku u demokratiji zemlje. Mene je to iskustvo preobrazilo; više nisam bio *grillo*. I pored toga koliko sam naučio od svojih koleginja i kolega iz studentskog pokreta (posebno onih sa državnih univerziteta jer su oni bili politički najiskusniji), pogodio me je jedan napad na pokret koji je sproveden op- tužbom da radim za tadašnjeg kandidata levice Andresa Ma- nuela Lopeza Obradora. Bila je to lažna optužba koja je došla od navodnog člana pokreta *Ja sam sto trideset drugi*, ali ta laž

je bila poslednji veliki medijski skandal pre glasanja 1. jula. Kakav je to skandal bio. Veze sa Institucionalnom revolucionarnom partijom* i krivični dosije osobe koja me je oklevetala uz ogromnu medijsku podršku odmah su izašle na videlo, ali se tek godinu dana kasnije saznalo gde ta krtica radi: bio je agent Nacionalnog obaveštajno-bezbednosnog centra (CISEN)** Vlade Meksika. Kao što sam već rekao, doživeo sam veoma bolne trenutke u porodičnom životu, ali nikada nešto toliko kompleksno kao tu laž. Bio je to najgori period mog života, koji sam proveo sam, uz sve vrste pretnji.

Nakon pobede Penje Nijeta na izborima i straha da će pokret utihnuti, pokušao sam da promovišem da pokret *Ja sam sto trideset drugi* postane nacionalna studentska federacija i tako održi kontinuitet izvan izbornog procesa koji ga je stvorio, ali do tada je moje političko učešće u pokretu već bilo potpuno neutralisano. Treba napomenuti da je studentski pokret imao vrlo horizontalnu i decentralizovanu strukturu u celoj državi, a kao član velike grupe osnivača, ja sam samo delio moć da predlažem ideje, ali nikada da ih namećem.

Taj medijski skandal teško je pogodio pokret *Ja sam sto trideset drugi* i učinio da mnogi prestanu da veruju u mene. Neki iz levece su čak zaključili da sam radio za Penju Nijeta, odnosno da sam krtica bio ja. Mnogi članovi pokreta su se udaljili – jedni iz političkog pragmatizma, a drugi jer su verovali u te laži o izdaji – dok je cela moja najbliža porodica i većina prijatelja odjednom zauzela stav oštrog neodobravanja nakon tog skandala u kojem su mi, u najmanju ruku, s vrsnim autoritetom rekli da sam naivan (jedan od mnogih epiteta koji su mi dodeljeni).

Frustracija i nemoć bile su ogromne. Od samog početka sam davao sve od sebe i želeo da i dalje učestvujem iz ljubavi prema onome što radimo, ali kad sam počeo da promovišem ideju o nacionalnoj studentskoj federaciji, počeo sam i da primam pretnje smrću, mnogo ozbiljnije od onih koje su već postale svakodnevice; neki momci su me čak nekoliko puta

* Skraćenica PRI. (Prim. lekt.)

** Špan.: Centro de Inteligencia y Seguridad Nacional. (Prim. prev.)

pratili ulicama Meksiko Sitija, ali me nisu stigli. Tako sam odlučio da napustim zemlju; otišao sam u egzil što južnije i što sam više mogao ulevo.

Napustio sam tu adolescentsku želju da postanem predsjednik; osećao sam da put političkih partija i birokratije (*la grilla*) nije za mene i počeo sam da gajim konkretne sumnje u neke ideje i stavove levice koje sam video u Meksiku. Nikada neću zaboraviti reči jednog istaknutog medijskog člana meksičke levice – koga sam smatrao prijateljem – kad sam mu rekao da ne razumem zašto me sada mnogo ljudi ignoriše i govori da sam politički smrdljivac. On je dobro znao da sam ja žrtva farse, ali je odgovorio: „U ratu, Saule, kada vojnik padne, vod mora da nastavi dalje.” Tada mi je sve postalo jasno.

Bio sam stvarno depresivan, takođe paranoičan i iskreno uplašen medijskom lavinom i govorom mržnje na društvenim mrežama: moje ime je danima bilo svetski *trending topic* na Tviteru, praćeno haštagom #aAkoUbijemoSaula, a pretnje da će razbiti prozore na mojoj kući nisu prestajale (pošto su se mediji postarali da objave moju adresu). Međutim, ono šta je godinama uticalo na mene i nanelo mi ogromnu bol jeste što sam se osećao duboko izdanim od svojih najbližih. U tom trenutku nisam mogao da shvatim zašto se to baš meni dešava. Otišao sam u Južnu Ameriku sa idejom da uradim nešto veliko što bi opralo moje ime, i da tako ponovo mogu da učestvujem u politici Meksika – sada sam želeo da učestvujem na drugačiji način, ali još nisam znao kako. Kako je moj ego dominirao, mislio sam da dok ne operem ime ne treba da se vraćam u svoju državu, ali na sreću, sve sam to malo-pomalo prerastao iako više nikada nisam bio isti. Trebale su mi godine na jugu da shvatim da ne moram ništa da tražim da mi se vrati i da je, ako se od svih članova pokreta to dogodilo samo meni, to zato što sam tada imao više stvari da naučim. Ne znam da li je ovo poslednje bilo tačno, ali svim silama sam se trudio da ubedim sebe da me iza tog iskustva čeka nešto posebno. Problem je bio u tome što nisam znao šta će to biti niti gde me čeka, dok nisam čuo to proročanstvo u ulici veštica. Iz Meksika sam u Boliviju prvenstveno otputovao sa dva cilja.